

Životní příběh Karla Čapka

I. díl (1890–1920)

Zdeněk Jindra

Životní příběh Karla Čapka

Zdeněk Jindra

(první díl - 1890 - 1920)

Copyright © 2014 Zdeněk Jindra

978-80-87970-52-2 epub

978-80-87970-53-9 mobi

978-80-87970-54-6 PDF

Obsah

Doktor Čapek a maminka Boženka	5
Narození Karla Čapka.....	11
Šťastné dětství v Krakonošově zahradě.....	14
Studentský život a první lásky	54
První světová válka.....	99
Československá republika.....	114
Doslov.....	123
Použité prameny	124

Doktor Čapek a maminka Boženka

V těsném sousedství Babiččina údolí leží malebná vesnička Žernov. Ničím nenarušená čistá příroda Rakouského mocnářství. Těžké tu je živobytí rolníka Josefa Čapka. V domě, který se honosí číslem 63, žije se svou manželkou Františkou. Stavení je to skromné, ale útulné. Přesto jim pracovitost a píle dovoluje poslat na studia jednoho z jejich synů, Antonína Čapka. Stojí je to hodně zlatek a odříkání, ale v Žernově je již takový doktor zapotřebí. Až na pár babek kořenářek tu žádný není a všichni musí dojíždět. MUDr. Čapek je ve vsi vážený a potřebný, i když studuje teprve první ročník.

„Maminko, ten náš Toníček nám dělá jen velkou radost. Mluvil jsem o něm s panem řídícím a slyšel jsem na něj jen samou chválu.“

„Ale povídej táto, copak ti o něm říkal?“

„Nejen že se dobře učí, ale také zachránil život jednomu chlapci ze vsi,“ chlubí se pyšný otec a nadýmá se přitom jako páv.

„Myslím, že to byl Pepík. Představ si, že ten kluk nezbedná byl na třešních a nerozumně je polykal i s peckami.“

„Myslíš Pepík od pana hostinského?“

„Ano, přesně ten. Kluk celý už modral, protože mu pecky ucpaly střeva.“

„Chudák malý a hloupoučký, jak ho to mohlo jenom napadnout?“

„Napadlo. V tom přiletěl pohotově náš Toník, protože kluka z dálky pozoroval, jak se svíjí bolestí a v křečích popadá za břicho. Snažil se mu pomoci od ukrutné bolesti.“

„Nu to asi příjemná práce nebyla.“

„To opravdu nebyla. Kluk již modral čím dál tím víc a víc. Toník neváhal, neztrácel čas a letěl za porodní bábou pro klystýr. Vypůjčil si ho a od toho bolení mu rychle pomohl. Kluk klukovatá, pihovatě roztřeštěná, děkoval a zapřísahal se, že už třešně nikdy nebude jíst.“

„To jsem zvědavá, zda to co říkal, dodrží.“

„Moc se tomu nedá věřit, beztak do týdne bude opět lozit po stromech, snad alespoň ty pecky již vynechá, ale měl hrome štěstí, že tam ten náš synáček zrovna byl. Nevím, nevím, jak by to s ním dopadlo. Asi hodně špatně.“

„Vidíš, táto, já ti říkala, že ty zlatky na studia budou dobrou investicí. Syn je šikovný a hnedle jak jsme ve vsi výš. To je samé pane doktor tam, pane doktor sem, pozdravujte pana syna a kdy by mohl přijít léčit toho a hnedle onoho...“ rozjímá se hrdá matka.

Toník dorazil domů z dlouhé cesty od pacienta.

„Pozdrav pánbůh.“

„Pozdrav, pozdrav, synáčku. Teď mi tu tatík vyprávěl, jak jsi Pepíkovi zachránil život.“

„To přeci nic nebylo, vždyť je to moje doktorská povinnost,“ řekne skromně a mávne rukou.

„Ale bylo, bylo. Už se o tobě na Žernově říká: To mne bolí, tu mne pšká, pošlete mi pro Čapka,“ poznamená hrdě tatík s úsměvem na tváři.

„Vidíš to, ještě že si se tak sám hnal do studií. Alespoň se nebudeš muset dřít na poli od rána do večera jako my a tvůj bratr Josef. Ještě teď je ve chlivě a má práce, že do tmy ji snad ani všchnu nestihne. Jo, statek a velké hospodářství, to jsou starosti,“ hluboce si povzdechne.

„A tak to já mu jdu hnedle ještě pomoci. Ve dvou to budeme mít rychleji,“ navrhně ochotně Toník.

„Panečku, doktor a jak se umí i k práci postavit. Ani ta mu nesmrdí,“ poznamená tatík.

„Jakýpak doktor, pane otec, teprve čekatel a student,“ usměje se, převlíkne se do pracovního a odchází pomoci bratrovi.

„Maminko, děti máme vychované a hodné. Ten náš hromotluk Toník se ve světě neztratí. K práci se má, studium ho baví, o něj se bát opravdu nemusíme. Ten se užíví všude a vždy.“

„Tak, tak, rdíš pravdu,“ potvrdí maminka a spokojeně hnětne placky k večeři. Placky nádherně a pronikavě voní ze stavení a ven, kde pracují dva statkáři, dva bratři. Antonín a Josef.

Více než rok trvají námluvy Antonína Čapka a Boženky Novotné. Ze začátku se Boženka zdráhá, ale nakonec podléhá kouzlu Toníka a jeho mužné hrudi, ramenatě vysoké postavě a hustě zarostlé tváři.

„Boženko, lásko moje. Proč mne tak odmítáš? Proč mne tak trápíš?“

„Toníčku můj, neodmítám. To otec mi tě zakazuje. On by raději nějakýho pomocníka do kšeftu. Někýho čeledína na práci. Někoho do obchodu s obilím. Šak už maminka říkala, že šilhá po hronovským mlýně a už si vypočítává, že mlynář za zetě by byla ta nejlepši partie.“

„Nedám tě nějakýmu mlynáři! Zbožňuji tě. Chci si tě vzít! Koukat pořád jen na ty zlatky a co tvé štěstí, to mu je snad jedno? Prodat tě jak kus obilí. Cožpak je přes ty zlatky oslepen?“ táže se a zlobí Toník.

„Maminka drží s námi. Kuje pikle a přemýšlí, jak to zařídit, aby sis mne mohl vzít. Tatínek je přísný a tvrdý, ale dá se umluvit. Maminka nám pomůže.... Maminka je hodná.... Ta ano. Toníčku! Je to naše poslední naděje. Přijď zítra na námluvy, dokud není pozdě,“ políbí Toníčka na rozloučenou a už svižně a rychle utíkala přes kopec a přes les, po klikaté cestě domů do Hronova.

„To jsi zase byla za tím doktorem?“ ptá se zamračený otec.

„Ano, tatínku. Máme se rádi,“ Boženka se začervená a sklopí hlavu.

„Co s takovým doktorem? Pranic ničemu doktor nerozumí. Leda za pár grošů lidem slouží. Ve dne v noci. Z neštěstí druhých žije. Toho si chceš vzít?“ tázá se vyčítavě otec.

„Ano, tatínku, přejte nám to. Nestujte nám ve štěstí. Prosíme vás snažně!“

„Mlč, mládě, nerozumíš tomu! Mlynář by byl nejlepši partií pro tebe. S ním bys

byla šťastná a zajištěná. Do obchodu by se hodil. Nebud' hloupá.“

„Tatínku, prosím vás, nenut'te mne. Já mám ráda Toníčka. A pokud mi ho nepovolíte, uteču. Uteču s ním klidně kamkoliv na světě.“

„Jsi hloupá. Máš štěstí, že maminka je tvým spojencem. Pořád se za tebe přimlouvá a oroduje. Ani oddechnout mne nenechá. Já ti ale říkám, dokud doktor nepřinese nějaký zlatky do obchodu a nebudeme si moci koupit hronovský mlýn, potud si tě nevezme a já mu tě nedám. To mu klidně vzkaž.“

„Tatínku, děkuji vám, zítra přijde na námluvy a prosím vás uctivě, nevyhazujte ho. Určitě nějakou zlatku vydělá a do obchodu přinese.“

„To bych mu radil. Když pomyslím, jakou partii jsem ti sehnal. Mlynáře s celou živností,“ chytne se za hlavu tatínek.

„Je to přeci již vážený doktor. Také dobrá partie. Ani učitel vám nebyl dobrý,“ namítá Boženka.

„Za učitele bych tě neprovdal ani omylem. Víš, jak jsou špatně placení? Když už to musí být z lásky, tak za někoho, kdo alespoň umí nějaký ty zlatky vydělat.“

„Takovej doktor není špatná partie, Karle. Nemocnejch je všude hojně a pokud je šikovnej, vydělá si mnoho zlatek. Kurýrování bude potřeba vždycinky,“ přimlouvá se maminka Boženky.

„Zůstaneme ale na všechno sami. Co obchod? Kdo ho po nás převezme?“

„Šak budou mít děti. Někáký vnouče třeba k obchodu přičuchne, zavoní mu obilí a zachutná voňavá houska a to by bylo, aby se pro řemeslo nechytlo.“

„Možná máš pravdu, Helenko. Tak ať si ho teda vezme. Co nadělám. Vždyť by nám s ním snad i utekla. Takhle alespoň něco z toho kápne a nějakou zlatku přinese,“ zakončuje rozhovor tatínek smířený se zítřejšími námluvami.

„Zítra si musíš vzít ten sváteční oblek. Ať budoucí zeť vidí, že nejde jen tak do nějaké také rodiny,“ upozorňuje maminka.

Toník dorazí vyšňořený s kytkou a s připravenou sváteční žádostí o ruku Boženky Novotné. Přinese i trošku těch zlatek do začátku. Tatínek Karel po nich dychtivě skočí. „To je všecko? Nu dobrá, dobrá. Mohlo těch zlatek být více, ale dám ti ruku mé drahé dcery. Je tedy tvoje.“

Boženka skočí svému milému kolem krku.

„No tak si ji teda vezmi, ale to ti říkám, v Hronově je hezký mlýn a na ten nám pomůžeš našetřit. O ten jsme díky tobě přišli a tak se snaž a otáčeš se, kde můžeš!“

A už se domlouvá veselka. Je velká a veselá a ještě několik let po ní se o ní na hronovsku mluví jako o jedné z nejkrásnějších svatebních obřadů. Kapela hraje zvesela, pivo teče proudem, celá rodina oslavuje, stovky hostů, tanečků a zábavy. Nu selská to veselka, plná hopsání a radosti. I těm svatebčanům to velmi sluší.

Báňský lázeňský lékař v Malých Svatoňovicích ve službách knížete to nikdy neměl jednoduché. Antonín je pořád na cestách u svých pacientů nebo ordinuje doma. V rozlehlém panském bytě se Boženka někdy i ztrácí, ale hlavně se v něm strašlivě nudí. Může jen pozorovat ten zástup nemocných horníků a úředníků a jak se u Toníka neustále otevírají a zavírají dveře. Čekárna je vždy plná nemocných lidí. Chodba i průjezd se zástupem nařikajících marodů s frontou, která snad nikdy nekončí. Neustále někdo pokašlává či sténá bolestí.

„Nepředbíhejte pane, byl jsem tady dřív.“

„Vy? To těžko! Já tu stojím již od rána.“

„Podívejte se, mám těžkou nemoc, pokud ji nechcete chytout, posuňte se pane.“

„Nestркеjte do mne, mám bolavě napuchlou nohu a celý hnis se mi roztahuje od paty nahoru. Ale druhou mám zdravou a pokud budete prudit, nakopnu Vás.“

„Další!“, ozvalo se z otevřených dveří ordinace a přerušilo souboj dvou dětinsky hádajících se dědků o místo v řadě.

„Nu ta vaše noha, pane Borejs, se nelepší. Já vám ji převážu a ošetřím. Ale ten hnis, to máte z té špíny, ve které žijete. Musíte více dbát na hygienu nebo se toho nezbavíme. Zde máte mastičku, kterou si na ono místo natírejte a sám ošetřujete.“

„Pane doktore Čapku. Co ta mastička koštuje? Mám jedenáct dětí a celkem už třicet vnoučat a všichni žijou chudě a skromně, po havírsku. To víte, každý groš je jim dobrý.“

„Fíha, vy jste byl pěknou mašinou na děti. Tak víte co? Mám tu jednu již otevřenou mastičku, ale pořád ještě dovede posloužit. Tu ji máte zdarma.“

„Máte dobrý srdce, pane doktore. Bůh vám to oplát“, uctivě děkuje pacient a kulhá z ordinace.

„No tak jste se dočkal, pane nedočkavý. Můžete jít dál. Doktor už na vás čeká a tu vaší lepru či co to máte vám rád vylečí tím, že vás praští koštětem“, uštěpačně hlásí staříček k soupeři, se kterým se před chvilkou přetahoval o místo ve frontě.

„Tak co vás trápí havíři?“ táže se dalšího pacienta doktor Čapek.

„Bejvávalo, pane doktor. Teď už jsem leda tak havíř na výminku. Nu nic mne netrápí, pane doktore.“

„Tak proč jste přišel?“

„Ale jen jsem slyšel o té vaší zázračné bylinné směsi. Neměl byste trochu toho pozemského zázraku? Někdy se cítím tak sláb a chlapci, co chodí z fárání, o tom mluvili jako o nebeském zázraku.“

„To víte, že měl, havíři. Oni o tom beztak mluvili s tím zázrakem v puse, ale co už jsem dávno slyšel o tom, že to nepoužíváte k pití, ale že to kouříte“, usmívá se tak trochu smutně doktor.

„Nu to víte, havíři jsou chudí a na poctivý tabák nemají tentononc. Peníze.“

„Zde tedy máte toho trochu. Ale staříku, to vám říkám, používejte to střídme. Raději si z toho udělejte pití. To vám prospěje mnohem víc.“

„Děkuji pane doktor. Pánbůh vám to oplát.“

„Musím za chvíli za havířem Pejzkem, kterého včera vytáhli ze závalu.“

„Óóó, to bylo tuze velké neštěstí.“

„Naštěstí mu to na padrť rozsekalo pouze ruku a holý život si zachránil, ale co ty chudáci děti? Kolik jich vlastně již má?“

„Pět dětí a samé holky.“

„Jak je teď užíví?“

„Tak to nevím, ale mohlo to dopadnout mnohem hůř. Když ho vytahovali, měl to těsné a spadlo to na něj snad všechno.“

„To je úděl vás havířů. Riziko je vaše povolání.“

„My se semkneme a pomůžeme mu z nejhoršího. Již se na něj chlapi skládají. Je to zatím celkem pár zlatek, ale i ty mu budou dobré.“

„A tak to já na něj také přispěji nějakou tu zlatku,“ neváhá dobrosrdečný Čapek a rovnou podává několik zlatek.

„Jste zlatý člověk! Uctívá poklona pane doktor,“ a stařík odchází z ordinace natěšený na získané kuřivo.

„Ach bože, zase do toho prudkého kopce. To je hrozná štrecha se tam vypravit. Obzvlášť v zimě je to tak těžká cesta,“ ulevuje si nahlas doktor Čapek a už se chystá osedlat svého koně, pro cestu za pacientem.

„Tóno, ty přijdeš domu celý unavený. Nejdříve brzo ráno ordinuješ a pak ještě do večera objíždíš své pacienty. Co já z toho života mám? Pořád tady na tebe jenom čekám a nudím se. Ani k vaření mne ta tvoje stará hospodyně nepustí,“ zavaluje výčitkami svého manžela Boženka.

„Zítra jí řeknu, ať tě do kuchyně pustí a můžeš uvařit něco dobrého. Už teď se těším, Boženko, jak si smlsnu.“

„Děkuji ti, mužičku. Také jsem ale zaslechla, jak někdy těm chudším pacientům odpouštíš placení nebo jim ulevuješ.“

„Ale no tak, Boženko.“

„To si hraješ na nějakýho lidumila nebo na co? Jak mi k tomu přijdeme?“

„Vždyť víš, že doktor by měl pomáhat lidem. Kdo jiný přeci?“

„V Hronově rodiče šetří na mlýn, který také bude něco stát. Tam se nám se dvěma dětmi nechtělo a raději jsme šli sem. Každou chvíli tam posíláš nějaký peníz. Chceš stavět v Úpici, a to teprve bude něco zlatek stát,“ pokračuje ve vyčítání Boženka.

„Boženko, šak proto se také tak otáčím. Musíš mít trpělivost.“

„Tu mám, ale nepřeháněj to s tím svým lidumilstvím. Beztak ti nikdo nepomůže, když budeš mít sám potíže.“

„Dneska jsem se jel podívat na ten vyhlídnutý pozemek v Úpici, kde budeme stavět,“ snaží se šikovně změnit téma Toník.

„Už se pomalu začalo. Stavitel Josef Rejsek to vzal pěkně a pořádně do svých rukou. Hezky z gruntu. Zatím to je jen louka, ale pěkná je to louka, vcelku na rovince, obklopená kopci ze dvou stran. Bude to tam nádherné bydleníčko. A žádná mizerná hlína, ale poctivý kus země. Zahrádka tam bude jako lusk.“

„Asi to bude lepší, být nezávislým doktorem v Úpici než zde na panském. Ale

mysli také na naše děti, zda se tam budou mít dobře.“

„Dyt' ano. Helenka a Josef tam budou mít pěknou školu hnedle na kopci a než porodíš třetího vrabčáka, bude barák postavený a domov připravený.“

„To je dobře, muži, již bych nechtěla rodit v Hronově jako s Helenkou a Josífkem.“

„Ještěže jsi tenkrát do toho Hronova šla. Zlá epidemie tehdy vypukla ve Svatoňovicích a okolí a já se o tebe a děti tak bál.“

„Nakonec to tak bylo lepší muži, máš pravdu.“

„A copak mi dneska přišlo za nové knihy z města?“

„Něco nového tam, Tóno, je, ale snad ti nevadí, že jsem se do toho prvně začetla já.“

„Kdepak nevadí, beztak nemám mnoho času na čtení a jen když mi zbyde nějaký vzácný ten čas, něco si přečtu. Vždyť víš, jaký jsem vášnivý čtenář.“

„Vím, vždyť nás tato společná vášeň spojuje. Také toho hodně přečtu, pokud mi to čas dovoluje.“

„Nevíš, jestli dorazila ta nová lékařská kniha?“

„Tak ta tu ještě není, ale což jich nemáš v knihovně dost?“

„Boženko, lékařství je věda, která se stále vyvíjí. Studovat se musí pořád,“ zakončuje rozhovor Čapek a se zdviženým prstem poučuje svou ženu.

„A zítra ti uvařím něco dle Rettigové. To si smlsneš,“ jen tak ještě prohodí ve dveřích Boženka.

Narození Karla Čapka

Antonín Čapek se neohlíží za ničím a nejraději by chtěl plné hnízdo malých vrabčáků. Ještě kolébka po Helence ani nevystydla a už byl na světě Josef. Byl takový droboučký. Neměl ani dost sil, aby vrískal, a tak jen tak tichounce a hladce spíše zpíval. Jako malé a schoulené kotě v rohu. Rychle ale zesílil a měl se k světu. Bylo to tenkrát u hronovské babičky a dědy, kam se maminka odstěhovala, aby tam porodila. Dvě vrabčátka jsou již na světě a třetí na cestě se už hlásí a bojuje o pohled na světlo světa.

V lednové zimě roku 1890 se ve Svatoňovicích narodil do rodiny Čapků třetí vrabčák, který dostává jméno Karel. Jak svižně na ten svět vykoukne. Jakoby hravě a zvědavě již od začátku života a jen tak a už tu je. Plný radosti ze života a natěšený na celičský svět.

„Ten se na ten svět těšil, pane doktore,“ tvrdí porodní bába, která pomáhala Karla родit.

„Párkrát maminka zatlačila a byl na světě. Ani mnoho krve nebylo. Krásný to porod.“

„Tak jest, ale Boženka je slabá, stále nemocná, pořád pokašlává. Mám o ní strach. Jak ona se neustále třese.“

„Už ji ten maličký zahřívá a tulí se k ní. Bude potřebovat hodně odpočinku, ale vše bude dobré, otecko. A teď mi nalejte. Musí se ten mladý chlapec přeci pořádně zapít. Ať je zdrav, chlapeček.“

To víte, že ho jde Toník pak ještě zapít do hospody. Celičké hospodě poručí rundu a co havířů tam vykřikuje. „Tak na toho vašeho syna, pane doktor. Ať se má k světu. Jakže jste to říkal, že se jmenuje? Karel, Karel Čapek? Nu tedy na jeho zdraví!“

Jakpak by se Toníčkoví nekráčelo vesele domů. Helenka, Josef a nyní druhý syn Karel.

„Ale co z nich vlastně vyroste? Co z nich bude?“ ptá se Čapek polohlasně, zamyšleně, že skoro na ledovatce uklouzne, nedávaje si pozor na cestu.

„Postarám se o to, aby z nich vyrostli co nejlepší lidé. Vzdělaní a s uměním do vínku se budou mít jistě dobře. Ať jsou tvořiví, svobodní a sečtělí,“ rýsuje si doktor o svých dětech. Má jasnou představu a silný cíl. „Živijó, Čapci.“

„Spi dřátčko spi, zavři očka svý.“ Maminčina oblíbená ukolébavka, při které každé její dítě usínalo. Helenka, Josífek a nyní i nejmladší Karlíček. I starší děti při tom zpívají a polehoučku pozorují svého nejmladšího bratříčka.

„Jaký je to drobný tvoreček.“ Helenka se nahýbá ke kolébce a kolíbá Karlíčka. „A jaký má vykulený kukadla a protáhlé čelíčko. Teď mrknul, teď se usmál, bože, to

je tvoreček. Ty drobné ručičky. Do dlaní to nic neuchopí, ale už se to drápe, už to živě chňápe a zkouší uchopit vše kolem do nicotné dlaničky.“

Josífek se sotva postaví, ale také se všemi zpívá a šišlavě brumlá, dupaje si drobně nožičkou do rytmu a opíraje se o kolébku. Houpe sebe i jí.

„Maminko, kdy si budu moci Karlíčka pochovat?“ ptá se Helenka.

„Ale běž, malá. Sama sotva chodíš a už bys chtěla chovat? Jen si počkej, písle.“

Helenka se trochu nafoukne, ale hnedle ji to přejde. I když v té její malé dušičce je menší žárlení na toho nejmladšího, jak to u těch starších bývá.

„Ať si ho nechají. Stejnak jenom brečí a není s ním vůbec žádná legrace. Vždyť nic neumí. Jenom pořád řve a co toho sní. Půjdu si hrát s bráškou. S ním je alespoň veselo.“

13. ledna 1890 se rodina Čapků vypravuje do Úpice. Tatínek dává zapřáhnout slavnostní kočár. Koná se velká sláva. V místním kostele bude pokřtěn jejich nejmladší. Karlíček. Tatínek ve slavnostním, maminka také vyšňořená, Helenka a Josífek, jako děti, které právě vypadly z obrázků. Malýho Karlíčka nesou v náruči do kočáru a už se rozjíždí. Panu doktorovi, mamince a dětem mávají snad celé Svatoňovice. Pan doktor hrdě pokyvuje a maminka pozvedává ruku a hladce zdraví a přikyvuje. Je vidět, že je zde všude mají rádi.

„Na křty, pane doktor?“

„Na křty, na křty, do Úpice, pane hostinský.“

„Tak ať je ten chlapeček zdravý a šikovný po tatínkovi. Další takový doktor by byl určitě zapotřebí. Vždyť už teď nestíháte.“

„Nevím, zda bude zrovna doktorem. Raději bych ho viděla někde jinde než se stále donekonečna dít a honit za pacienty,“ trochu odsekává maminka.

„Uvidíte, co mu bůh přinese,“ usmívá se hostinský.

Úpice není až tak daleko, ale přeci se chvilku projedou. Kostel v Úpici je na kopci, na náměstí jakoby na kraji. Pěkný to chrám páně. Je to velké náměstí obklopené panskými domy kolem dokola. Novorozence doprovázejí kmotři. Jelikož je to pro dítě první cesta do světa je novorozenec i doprovod slavnostně ustrojen. Je v peřince s krajkami a pentličkami a má čepeček. Ozdoby jsou modré a má i povijan ze svatební pentle otcovy, jež měl doktor Čapek na svatbě kolem klobouku. Při křtu mu kmotři dávají dárek do peřinky a možná jsou i vyslovena nějaká přání do života. Kdo ví, co všechno mu je souzeno a kam toho človíčka život zatáhne. Kněz křtí toto mládě, hudbu naší budoucnosti.

Žernovská babička Františka je hodná žena. Jen je za ten svůj život velice upracovaná. To víte, selský život byl těžký a je těžký dodnes. Do Malých Svatoňovic

přichází zpráva, že žernovská babička tuze stůně. Doktor Čapek neváhá a zapřáhne si svého koně za kočár a jede se za svou maminkou, nyní několikanásobnou babičkou, podívat.

„Tatínku, tatínku, co se tu proboha stalo?“ vlétne do světnice, kde leží babička, unavená a tiše obklopená dědou a několika čeledíny ze vsi.

„Ale nevím. Tu jsme pracovali na poli a babička se z ničehož nic sesypala k zemi, celá bílá jako stěna a už se mi ji nepodařilo zvednout na nohy.“

„Já jsem vám říkal tatínku, ať se šetříte.“

„Říkal, ale když je tu tuze moc práce.“

„Kde je bratr Josef?“

„Není doma. Zrovna na potvoru odjel za svou milou.“

„Přineste mi vodu, ať si mohu umýt ruce,“ a už svou matinku ošetřuje.

„Nedá se nic dělat. Budu si tě muset odvézt k nám do Svatoňovic. Jsou tam lázně. A to by bylo, abych tě nevyléčil,“ povídá po chvilce směrem k mamince, která jen odkázala a nepřítomně kývne.

Doktor Čapek zkouší všechno možné, ale léčba se stále nedaří a zdravotní stav jeho maminky je čím dál tím horší. Ošetřuje ji s největší synovskou péčí sobě vlastní a s doktorskou svědomitostí. Až do jejího konce.

Toník má svou matku strašně rád, a tak ho její smrt tuze bolí, i když se na ní připravoval a nerad s ní i v duchu počítal. Vystrojil jí velký a slavný pohřeb. Ty selské pohřby jsou vždy rozsáhlé a tuze smutné. Trvá to, než se z daleka sjede celé příbuzenstvo, aby se rozloučilo s mrtvým. Děda jde nešťastným krokem za rakví, zavěšený do ramen svých dvou synů. Opravdu těžce truchlí a vzdychá. Má na sobě šaty, které měl i na své vlastní svatbě a jsou to tedy svatební šaty. Není pochyb o tom, že vypadá důstojně, protože šaty to jsou na celý život, ale měl je na sobě pouze na svatbách, křtech a pohřbech. Už se rakev snáší pomalu a opatrně dolů, farář má smuteční řeč a rodina se loučí.

Po obřadu přichází na řadu pohoštění. Je jednodušší než na slavné Svatoňovické pouti. Velké mísy horkého a čerstvě uvařeného masa. Mnoho nakrájených bochníků chleba. Podává se káva nebo čaj a nějaké drobné pamlsky. Jak je těžké utěšit dědu, novopečeného a nešťastného vdovce.

„Josefe, zůstal jsem teď sám a je na čase, abys převzal statek.“

„A co budete dělat táto vy?“

„Půjdu na výměnek tady k Toníčkoví. Sám mi nabídl, že u něj můžu být.“

„Dyť je to, táto, jenom dobře. Šak je to pán a v Úpici má barák větší, než je náš statek dohromady. Už se přeci brzo budou stěhovat, né?“

„Budou. Ty si přivedeš ženu a budeš chtít hospodařit po svém. To já vím, že ti nemohu překážet.“

„Zachovám ten váš grunt tak, jak je. Vždyť jste si to všechno tak odřel a je za tím kus vaší práce a práce nebožky maminky.“

„Dobře, synáčku. Jakmile to bude možné, přestěhuji se tedy do Úpice.“

Šťastné dětství v Krakonošově zahradě

V létě roku 1890 se rodina Čapků konečně dočkala. Probíhá nadšené stěhování do Úpice, kde už je dokončená jejich nádherná a prostorná vilka.

„Tatínku, já se tak těším do nového. Budu mít pokojíček?“

„Takové velké děvčátko si svůj pokoj jistě již zaslouží, ale dej tomu čas, až se zabydlíme. Určitě se volná místnost najde. Vždyť jsi skoro slečnou,“ usmívá se povzbudivě tatínek.

„Tóno, co že se tak rychle a náhle stěhujeme?“ ptá se maminka.

„Dostal jsem zprávu, že starý úpický doktor Teuchmann nedávno zemřel a že na mne v Úpici čekají jak na smilování. To víš, marodi potřebují doktora.“

A už stěhují nábytek do zapráhlého vozu. Mají toho hodně. Mnoho knih, mamčinu sbírku starožitností, kterou tak miluje. Nějaké oblečení, dvě truhly plné harampádí a památek a spoustu, spoustu drobností.

Těžce se doktor Čapek loučí s tím světem Svatoňovic, ve kterém se tak tuze složitě žije, ale je tu tak nádherná a panenská příroda, kterou nelze tak lehce opustit. Těch vzpomínek na to, co tu prožil.

Přichází se s ním rozloučit hodně jeho pacientů, ale není to loučení na věčné časy. Vždyť Úpice je prakticky za rohem a doktor Čapek sem bude určitě příležitostně dojíždět za svými pacienty.

MUDr. Čapek je jmenován obvodním lékařem v Úpici a jeho okolí a po smrti MUDr. Antonína Teuchmanna přebírá veškerou jeho klientelu. Úpice ho již volá a potřebuje.

Zahrádka v Úpici se rozrůstá o pařeniště, keře angreštů a rybízů. O záhonky se zeleninou a o velký jasan, který Čapek zasadil už trochu povyrostlý ihned na začátku, co koupil pozemek pro stavbu.

Doktor si v Úpici získává velmi dobré jméno a pověst vynikajícího lékaře a jeho lidumilná povaha je též vyhlášena široko daleko.

Ujímá se funkce bibliotekáře městské knihovny. Stává se předsedou Odboru pro účast na národopisné výstavě v Praze. Jeho manželka předsedkyní dámského odboru Ústřední matice školské, sbírá staré písně a velké množství jich věnují i Národopisnému museu v Praze. Rodina zakládá v Úpici museum a daruje tam mnoho cenných starožitností ze svých sbírek. MUDr. Čapek působí i v okresním zastupitelstvu. V komisi pro stavbu železnice z Úpice do Svatoňovic a v okresní školní radě. Dále je předsedou divadelních ochotníků v Úpici. Dá se říci, že na jednoho člověka až moc práce, ale on to všechno hladce a s přehledem zvládá. Postupně se na něj valí funkce za funkcí a služba za službou, ale nic neodmítá a rád lidem pomáhá.

Jako doktor používá kulišácké praktiky na malé děti, které k němu většinou chodí s bolavým zoubkem. Například to malé děvčátko, které k němu tamhle přichází do jeho ordinace spolu s tatínkem, který ji vede za ruku. Bolí ji zoubek, ale v ordinaci, jako když utne, záhadně přestává bolet a chce se vysmeknout a utéct.

Pan doktor se na děvčátko usmívá a slibuje jí, že jí dá čerstvě utržené krásné jablíčko ze své zahrádky, které má pro tyto případy v malém košíčku v rohu ordinace. A už pro něho šahá. Nebude-li plakat, dostane odměnu. Z jeho velké levé ruky podává děvčátku jablíčko, v pravé dřímá pod rukávem kleště na zuby. Děvčátko rozjasní tvářičku a ujišťuje, že nebude plakat, šahá po jablíčku. Mezitím otevírá doktor Čapek malinkou pusinku, z níž vytrhne ladným pohybem bolavý zoubek. Ba i při tak velké bolesti dívá se děvčátko na jablíčko a jen malá kapka slzičky jí stéká po tváři, ale jak slibuje, tak i splní. Nekřičí, neplaká. Rychle na tu bolest zapomene, při pohledu na hezky červené jablíčko, které dřímá v ruce. A už utíká z ordinace na zahradu.

„Co to máš? Kdo ti to dal?“ ptají se dvojhlasně nějací kluci na zahradě. „Jablíčko od vašeho tatínka,“ odpovědělo děvčátko a vytrhlo se klukům, kteří jí chtějí zasloužený dar vzít. Začne jim utíkat, protože přeci si ten dar nenechá vzít, když pro něj tak trpěla.

„No počkej. Šak my si tě najdeme,“ křičí ten větší, Josef. Více než ten menší, Karel, který spíše piští drobným hláskem.

„Pečo a Ičinku, už zase trápíte malé holčičky?“ vyhrkne na ně Helenka, která je pozoruje za stromem jabloně a hodí po nich i nahnilé jablko.

„No počkej ségra. Nikoho netrápíme. Ty, ty jedna Lenčo, Helčo!“ odvěti Josífek, kterému říkají sourozenci Pečo.

„Co ty, malej? Ty si také troufáš?“ táže se a obrací se na Karla, kterému zase mezi sebou říkají Ičinek nebo Iček.

„To víš, že troufám.“

„A nepoletíš za maminkou s brekem a hnedle žalovat?“

„Copak jsem žalovníček?“

„Někdy jsi, Ičinku. Jen se ti něco nelíbí, už utíkáš za maminkou a prskáš na nás.“

„Ale to já jen tak, když vy, vy jste si se mnou nechtěli hrát, že jsem malý. Já, já už to nikdy neudělám.“

„Nech ho, Lenčo. Včera na sebe vzal ten průšvih s knihou, kterou jsem zlomil v hřbetě. Víš, jaký dostal výprask? Ukaž zadek, Ičinku.“

Ičinek hrdě ukázal modřiny na zadku, vyplázl na Helenku jazyk a šup ho za Pečou. Ten už loží po stromech a kouká do dálky s tím, že je statečný námořník na lodi, který pluje v rozbouřeném moři.

„Ičinku, tak polez za mnou.“

„Ta větev je moc vysoko!“

Ale už se drápá klučík veselý a zvědavý alespoň na první korunku rozšafného stromu.

„Pšššt, Ičinku, tamhle je tatínek, ať nás nevidí.“

Bratři pozorují otce, jak se stará o svou zahrádku. Stává se z něj opravdu

náruživý zahradník. Tuhle mu roste všelijaká zelenina a támhle nějaká ta okrasná rostlina. Sám zalévá, okopává, ryje a teď vozí i na kolečku hlínu. Nedávno ho zahlédla jedna z úpických dam, jak vozí trus, a byla z toho tuze velká debata po Úpici, že se to pro lékaře nehodí a že pak má prý hrubé ruce. Kdepak, ani tohle drbání po městě nikdy Čapka od zahradničení neodradilo. Spíše se tomu z vesela smál.

„Kluci nezbedný! Co tam děláte?“ vyleká je nečekaně tatínek, který je zaslechne a v koruně stromu uvidí. „Už ať jste dole!“

Skok sem, skok tam a už letí někam přes lesní cestu, až doběhnou na palouček, kde pozorují krásu místní přírody.

„Ičinku, koukej na to hádě. A že ho netrefíš?“ a už po něm hází drobné kamení, ale hádě udělá jen pšššš a zalezá někam do trávy. A tu se kluci znova rozebíhají a letí k řece.

„Ale, ale naše Lenča si tu hraje na lesní vílu?“

„Pečo, Pečo, pojd'te sem. Koukejte, co je tu rybiček.“

„Zkusíme je chytat jen tak do rukou?“

Bratři rychle přeskakují kameny, až doskáčou k půli řeky, kde si na kameny lehnou a zkoušejí rybky chytat mezi dlaně.

„Tahle, koukej Pečo, ta je ale velká.“

„Támhle ta je větší. A jak je mrštná.“

„Ne, támhle ta, to je kus!“

„Hele kluciíí, tady je malá žabka a za ní větší žába. To je asi její maminka.“

„Pečo, nech ten kámen!“

„Já je chci jen vystrašit. Neboj se. Chci jen vidět, jak skáčou.“

A přece skáčou. Šup a jsou pryč a děti taky už letí zase jinam. Helenka na borůvky a kluci na motýli. Rušný to život v Krakonošově zahradě. Dětství spjaté s přírodou a nekonečným poznáním.

Vůz zastavuje před hronovským mlýnem.

„A propáná jána, to jsou k nám hosti!“ již z dálky volá babička vycházející ze dveří a začíná všechny objímat a líbat. Nejdříve maminku, tatínka a pak i děti.

„Rostou jako z vody, ale jsou hubení jako lunt. Dáte jim najíst?“ konstatuje dědeček, ale také se usmívá a vítá vzácnou návštěvu.

„Peča byl tuhle nemocný a Ičinek beztak mnoho nesní. Zato tady naše Lenča, ta jí dost a už od narození je cvalík. Ta by jim měla z čeho přidat,“ s povzdechem povídá maminka.

A už všichni sedí u oběda a tu se vypráví, co nového je v Hronově nebo v Úpici a vzpomíná se na všechno možné.

„Nu není to tak dávno, co jsem našim sousedům Jiráskovým vozíval do Hradce chleba pro jejich studenta Aloise Jiráska. A vidíte, jaký je z něj dnes vzdělaný člověk a vážený spisovatel,“ chlubí se děda.

„To já chci také své děti vést k vědění a k lásce k člověku. Tady Ičinek je

nadaný. Ještě není ani ve škole a už se zajímává o všechno možné. Živé a neživé,“ říká zase na oplátku tatínek.

„I Lenča s Pečou se zajímají o knihy a o vědu. Představte si, že i ty lékařské knihy je zajímají. Nevím, co v nich hledají, ale pořád v nich listují a studují, jako by to bylo něco zajímavého.“

Babička do toho vstupuje rozumným hlasem: „A to je dobré, Boženko. Lepší je vést děti ke studiu než se celý život dřít a lopotit jako my s tatínkem. Šak to vidíme u sousedů Jiráskových. Ti nám mohou být příkladem, kam až to jejich syn dotáhl a oni také zrovna bohatí nejsou.“

„Máte pravdu, maminko.“

Dojí se vydatný oběd.

„Zaplat’ pámbu, zas o jeden oběd blíž k hrobu!“ spokojeně prohodí babička.

Děda se jde odklidit do velké světnice, odpočinout si na svou oblíbenou starou pohovku. Netrvá dlouho a už zase jde po svém. Jako mlynář má vždy hodně starostí a čas od času si vezme na ramena Peču nebo to sřídá i s Ičínkem a ukazuje jim hrdě svou živnost.

Mlýn má čistý a tuze voňavý. V jádru ducha si myslí na to, že jeden z nich by mohl živnost převzít a být v mlýně k ruce alespoň jako pomocník. Nejvíce se o práci zajímá Karlíček.

„A proč dědo? A co je tohle? A na co je dobré toto? Proč se to dělá takto a né takto?“ zajímá se pročovitě Ičínek a zavaluje dědu otázkami. A děda trpělivě, ale radostně všechno vypráví a vysvětluje. S radostí, že vnuci se tak zajímají.

Ještě ten den navrhne mamince, že by je mohl o prázdninách pohlídat a zaučit je mlynářskému řemeslu. Nebude proti. Hlavně ať něco naučí Peču, kterého prý nic nebaví a že toho mnoho neumí. Určitě se mu nějaké řemeslo bude v životě hodit.

Děti zbožňují hronovský mlýn i zahrádku, která je součástí mlýna a znají vše od první kopřivy do té poslední. Babička je malé, zavalitější postavy. Tuze ji mají rádi. Je totiž samý špás. Zná všelijaké šprochy a vtipy. Její humor je zvláštní a zajímavý, takový staročeský. Dědeček je zase moudrý člověk, který sjezdil s jeho valachy snad celičský svět, a tak se zdá, že všechno viděl a všechno zná.

„Tu máte děti buřtíka, chlebík křupavý a voňavý si támhle ukrojte,“ podává dědeček všem vnoučkům tuhle tu dobrotu, kterou tak milují a vždy se na ni těší.

„Koukej babi, jak jim šmakuje!“

„Bodejť by jim nechutnalo. Ten náš chleba je vyhlášený v celém kraji.“

„A dědo, vezmeš nás do maštale?“

„To víte, že vezmu.“

„Máte pořad šest valachů?“

„To víte, že máme, koninou vás tady nevykrmujeme, housátka moje,“ směje se babička.

„Koninu má rád náš tatínek,“ upozorňuje Peča.

„I fuj! Koně a psa bych nikdy nesežral,“ symbolicky si odplivne děda a oklepe se znechuceně.

„Co to povídáš, dědku. Tuhle jsi koninu sežral a když by ti to stará Moravcová neřekla, ani bys to nepoznal a ještě si se oblizoval, jaká je to tuze velká dobrota.“

„Šak jsem ani ten den nemohl zajít do stáje, jak mi z toho bylo ouzko.“

„Proč, dědo?“ ptají se děti.

„Copak bych se těm mým valachům mohl podívat do očí. Oni by to určitě poznali, že jsem jednoho takového podobného snědl.“

„Děda je pěkněj brepta. Snědl tak možná kousek,“ směje se babi.

„Housátka moje, pojd'te se podívat na naší pec. Čeledín tam právě peče bochníky čerstvého chleba.“

Přejdou studenou místnost mlýna a dojdou do pekárny, kde se právě hnětnou bochníky a peče lesklý a tuze voňavý chleba.

„Bože, Pečo, to ti je vůně,“ naklání se Lenča a užívá si toho voňavého opojení.

„Dědo, proč ta pec zabírá polovinu místnosti?“

„Ičinku, ty máš ale otázky. No to víš, velká pec je u mlynáře jako zlatý důl a čím větší, tím více bochníků upeče.“

„A dědo, můžeme si zase vytáhnout peřiny na pec a spát na ní?“

„To víte, že můžete. Kde jinde byste také chtěli spát. Šak tam budete mít největší teplíčko, pohodu a hlavně hodně místa.“

Z druhé strany se jde dále do mlýnice. A to je o něco jinčí místnost. Všechno ze dřeva, velké trámy a fošny. Všude běží a rachotí řemeny, hřídele a kola se točí, drnčí stroje a vše, zase pro změnu, voní moukou. Po schodech běhá Vincek, mladý klučina, který tahá těžké pytle s obilím. Jakmile si prohlídnou mlýnici, jdou se ještě podívat na rachot mlýnských kol. Jsou tam tři velká mlýnská kola, která pozorují tu z lávky nad vodou nebo jen tak kousek od nich, jak se divoce točí v napěněné a burácející vodě.

„Tady si dejte děti pozor, Martínek, náš čeledín, nám tuhle vypravoval, že támhle údajně sedívá vodník. Hastrman, o kterém jsem vám již několikrát vypravovala,“ straší babička děti.

„Ale babi, vždyť tam nikdo není.“

„Hastrmani jsou jen v pohádkách,“ usmívá se starší Helenka.

„A to se mýlíte, děti. Pokud budete zlobit, objeví se a stáhne vás do vody.“

„Hoho, to my máme pro strach uděláno,“ chvástá se Peča.

„Podívejme se na něj, na hrdinu. To bych tě chtěl vidět, jak bys takového hastrmana přemohl.“

„To já nevím dědo, ale určitě bych si poradil.“

„To víš, že jo, drobečku. Vodník by tě stáhl tak prudce, že bys ani nevěděl, co se s tebou děje, a už bys byl pod vodou,“ směje se babička.

Od té doby se tomu místu děti vyhnují vždy oklikou, ale pokaždé se podívají, jestli tam náhodou onen vodník nesedí. Žal nikdy nesešel.

Tuhle babičce zacinká zvonek ve světnici a ona už letí do krámků. Malý Ičinek musí rychle za ní, aby viděl, kdo že to k nim jde. Babička naváží na misce mouku a